



Enheten för social utveckling
Kaisa Snidare

Stockholmsenkäten Stockholms län 2018

Stockholmsenkäten är en enkätundersökning med frågor som rör ungdomars alkohol- och drogvanor, brott och trygghet, skol- och fritidsvanor, psykiska hälsa, föräldrarelationer med mera. Undersökningen genomförs vartannat år och riktar sig till elever som går i grundskolans årskurs 9 och gymnasiet år 2.

Syftet är att ge underlag till beslut och planering av exempelvis brotts- och drogförebyggande insatser samt att

- kartlägga elevernas drogvanor, brottsvanor, trygghet, hälsa med mera
- ge underlag för forskning och utveckling
- mobilisera elever, skolpersonal och föräldrar i det förebyggande arbetet

Stockholmsenkäten är framtagen av Stockholms stad. Sedan början av 2000-talet har många andra kommuner i länet också valt att genomföra undersökningen. Kommunerna finansierar respektive datainsamling och Länsstyrelsen genomför kommunjämförande sammanställningar.

I många kommuner är det obligatoriskt för kommunala skolor att delta i undersökningen medan fristående skolor uppmuntras att delta.

Resultat 2018

Den senaste Stockholmsenkäten genomfördes våren 2018 i 23 av länets kommuner (alla utom Huddinge, Norrtälje och Täby). Mer än 24 000 ungdomar i 341 skolor besvarade enkäten. 76 procent av eleverna i de medverkande skolorna deltog undersökningen.

Varje deltagande kommun analyserar och sprider sina resultat och det är i kommunerna den bästa kunskapen finns om lokal utveckling.

Nedan följer ett urval av årets länsgemensamma resultat. I vissa fall har vi valt att presentera inte bara årets resultat, utan också om trender över tid. Dessa trender bör läsas med försiktighet, då antalet kommuner som deltagit i undersökningen varierat över tid och slutliga bortfallsanalyser inte är genomförda.

Datum
2018-09-12

Minskningen av tobaksanvändning har avstannat

13 procent av eleverna, lika många tjejer som killar, i årskurs 9 använder tobak dagligen eller ibland. I gymnasiets år 2 uppger ungefär dubbelt så många, 26 procent av tjejerna och 29 procent av killarna, att de använder tobak. Bland tjejerna är rökning vanligare än snusning, bland killarna tvärtom.

Sett över tid har framför allt rökning bland unga minskat i många av länets kommuner, liksom i riket som helhet. I år ser vi dock inte samma tydliga nedgång, i flera kommuner tycks utvecklingen ha stagnerat på samma rekordlåga nivåer som föregående år.

Tillgängligheten till tobak är fortsatt hög. 42 procent av killarna och 32 procent av tjejerna i årskurs 9 som röker eller snusar köper sin tobak själv i butik eller kiosk. Det trots att det är förbjudet att sälja tobak till personer under 18 år.

18 procent av pojkarna och 11 procent av flickorna i årskurs 9 som använder tobak uppger att de får röka/snusa för sina föräldrar. Dessutom uppger cirka 5 procent av dessa elever att de får tag i tobak från sina föräldrar.

Fortsatt minskad alkoholkonsumtion, men stora kommunskillnader

Trenden att ungdomarna i Stockholms läns kommuner blir allt nyktrare håller i sig. I årskurs 9 uppger 66 procent av killarna och 59 procent av tjejerna att de inte dricker alkohol, jämfört med siffrorna 52 procent för killar och 46 procent för tjejer i 2012 års enkät. Samtidigt uppger ungefär var tionde elev i samma åldersgrupp att de är storkonsumenter av alkohol¹, vilket också är en lägre andel än tidigare år i många av länets kommuner.

I gymnasiets år 2 uppger ungefär var tredje elev att de inte dricker alkohol, medan en nästan lika stor andel uppger att de storkonsumerar alkohol. En större andel killar än tjejer på gymnasiet avstår från alkohol, samtidigt är den totala alkoholkonsumtionen högre hos pojkar.

Enkäten visar stora skillnader i alkoholkonsumtion mellan länets kommuner. I Danderyd, Lidingö, Nacka och Österåker finns betydligt fler killar och tjejer som storkonsumerar alkohol på gymnasiet än i exempelvis Botkyrka, Järfälla och Södertälje.

Betydligt mer narkotika bland unga i länet än i riket som helhet

I årskurs 9 uppger 11 procent av killarna och 7 procent av tjejerna att de någon gång använt narkotika. 4 procent av killarna och 3 procent av tjejerna har använt narkotika de senaste 30 dagarna, vilket är i nivå med tidigare års mätningar.

¹ Storkonsument – konsumerar minst en gång i månaden alkohol motsvarande 18 cl sprit eller en helflaska vin eller fyra stora flaskor stark cider/läsk eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl.

Datum
2018-09-12

I gymnasiet år 2 uppger 27 procent av killarna och 22 procent av tjejerna att de någon gång använt narkotika. I flera kommuner ses uppgång från mätningen 2016, framför allt gällande tjejer i gymnasiet som någon gång använt narkotika. 5 procent av tjejerna och 10 procent av killarna uppger att de har använt narkotika de senaste 30 dagarna, vilket visar en tydlig skillnad mellan könen.

Cannabis är det i särklass vanligaste preparatet, både i årskurs 9 och på gymnasiet.

Tillgängligheten till narkotika är hög i länet. Av eleverna i årskurs 9 som inte har använt narkotika uppger var fjärde person att de har haft möjlighet att prova. För år 2 i gymnasiet är motsvarande siffror 38 procent för tjejerna och 42 procent för killarna.

Det är svårt att utläsa någon trend gällande narkotikaanvändningen i länet, då utvecklingen ser olika ut i kommunerna. Men jämfört med riket som helhet står det klart att andelen som någon gång använt narkotika, både bland högstadie- och gymnasieelever, är betydligt högre i Stockholms län. Preliminära resultat från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) nationella undersökning "Skolelevers drogvanor"² visar att 7 procent av eleverna i årskurs 9 och 16 procent i gymnasiet år 2 någon gång har använt narkotika.

Den självdeklarerade brottsligheten har minskat

De självdeklarerade brotten, det vill säga brott som eleverna själva uppger att de har begått, har varit oförändrade eller minskat i många kommuner de senaste åren.

Årets resultat visar att det är vanligare att killar i årskurs 9 begår brott än killar som går på gymnasiet. Totalt uppger 6 procent av pojkarna i 9:an och 2 procent av flickorna i samma åldersgrupp som deltagit i enkäten att de begått ett allvarligt egendomsbrott³ det senaste året. Dessa brott räknas tillsammans med exempelvis rån som strategiska brott⁴, det vill säga brott som varslar om fortsatt brottskarriär.

Typer av brott som minskat mest är skadegörelse och klotter och minskningarna är som störst bland killar i årskurs 9. Bland pojkarna i 9:an uppger 14 procent att de med avsikt förstört saker som inte varit deras under det senaste året. Lika många uppger att de burit vapen, till exempel kniv eller knogjärn, det senaste året. Bland flickorna har 6 procent förstört saker och 5 procent burit vapen.

Sammantaget är skillnaderna i brottslighet mellan pojkar och flickor särskilt stora när det gäller allvarliga och strategiska brott, där pojkarna är kraftigt överrepresenterade.

² CAN, Skolelevers drogvanor, www.can.se

³ Stulit en moped, mc, bil eller gjort inbrott i bil, affär, kiosk eller annan byggnad

⁴ Killar och strategiska brott, Stockholm stad, Julia Sandahl

Datum
2018-09-12

Den självdeklarerade utsattheten för rån och misshandel har minskat, men fler känner sig otrygga

Ungefär var tionde elev i årskurs 9 och i gymnasiets år 2 (11 procent av pojkarna och 8 procent av flickorna i respektive årskurs) uppger att de har utsatts för allvarliga hot det senaste året. Runt 4 procent av pojkarna och 2 procent av flickorna har utsatts för rån eller misshandel. I flera kommuner har utsattheten för rån och misshandel minskat, medan andelen utsatta för hot ökat i flera kommuner.

Fler killar än tjejer uttrycker att de känner sig trygga om de går ut sent en kväll i området där de bor. Bland killar i 9:an och gymnasiet svarar 85 procent att de känner sig ganska eller mycket trygga. 64 procent av tjejerna i årskurs 9 och 67 procent i gymnasiets år 2 upplever samma trygghet.

Skillnaderna i upplevd otrygghet skiljer sig inte bara mellan könen, utan också mellan kommunerna. Till exempel uppger 39 procent av flickorna i årskurs 9 i Järfälla att de känner sig trygga i sitt bostadsområde, medan 78 procent av de jämnåriga flickorna i Danderyd känner sig trygga.

Stockholmsenkäten åren 2012–2018 visar att allt fler tjejer och killar upplever ökad otrygghet. Resultatet överensstämmer med Länsstyrelsens egen medborgarundersökning⁵ som riktar sig till åldrarna 18–85 år, och den Nationella Trygghetsundersökningen, som genomförs av Brottsförebyggande rådet.

De flesta tycker att livet är härligt, men fler tjejer än killar mår psykiskt dåligt

De flesta ungdomarna i länets kommuner tycker ofta att det är riktigt härligt att leva – det svarar 69 procent av killarna och 60 procent av tjejerna i årskurs 9 och nästan lika många killar och tjejer på gymnasiet.

Samtidigt finns det en stor grupp unga som signalerar att de inte mår bra utan lider av till exempel oro, sömnproblem och nervös mage. De här problemen är vanligare bland tjejer än bland killar, exempelvis uppger 39 procent av tjejerna och 17 procent av killarna i årskurs 9 att de ofta känner sig ledsna och deppiga utan att veta varför. I gymnasiet är det ännu fler, 43 procent av tjejerna och 21 procent av killarna, som känner sig ledsna och deppiga.

Sammantaget visar resultaten av elevernas svar på frågor om upplevd psykisk hälsa ingen större skillnad mellan årskurserna. Däremot syns en tydlig skillnad mellan könen där killar generellt sett skattar en bättre psykisk hälsa än tjejer.

Sett över tid tycks en allt större andel både tjejer och killar i flera av länets kommuner uppleva psykisk ohälsa. Exempelvis var det år 2012 9 procent av

⁵ Länsstyrelsens medborgarundersökning: <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-lansstyrelsen-stockholm/om-oss/om-lanet/medborgarundersokning.html>

Datum
2018-09-12

killarna på gymnasiet och 21 procent av tjejerna som ofta kände att de inget duger till. I årets mätningar är motsvarande siffror 15 procent av killarna och 30 procent av tjejerna i samma åldersgrupp. Motsvarande utveckling har också kunnat ses i nationella undersökningar genomförda av exempelvis Folkhälsomyndigheten.

Var femte ungdom uppger brister i sin relation till föräldrarna

Merparten av ungdomarna som besvarat Stockholmsenkäten uppger att deras föräldrar vet var de är på fritiden och med vem eller vilka. Fler flickor än pojkar uppger att föräldrarna har koll på dem, i såväl årskurs 9 som på gymnasiet.

Det är också fler flickor (12 procent) än pojkar (7 procent) i årskurs 9 som uppfattar att någon i deras familj dricker för mycket alkohol.

Ungefär var femte tjej och kille, i såväl högstadiet som gymnasiet, uppger att de har en svag anknytning till eller svag uppmärksamhet från sina föräldrar. Med svag anknytning menas att den unge inte känner att hen kan be sina föräldrar eller vårdnadshavare om hjälp vid personliga problem, att föräldrarna inte är förebilder eller att den unge inte bryr sig om vad föräldrarna säger. Tonåringar som får svag uppmärksamhet från sina föräldrar eller vårdnadshavare uppger att de inte blir sedda, uppmuntrade eller bekräftade när de gör något bra.